

Sygn. akt II UK 244/18

POSTANOWIENIE

Dnia 12 czerwca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z wniosku A.P.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.
z udziałem zainteresowanych: Z.W. i M.W.
o wysokość renty rodzinnej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 12 czerwca 2019 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 25 stycznia 2018 r., sygn. akt III AUa [...],

- I. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- II. zasądza od wnioskodawczynie na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. 240 zł (dwieście czterdzieści) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 25 stycznia 2018 r. Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację A.P. wniesioną od wyroku Sądu Okręgowego we W. z dnia 31 marca 2017 r., w którym oddalono odwołanie ubezpieczonej od decyzji organu rentowego z dnia 20 listopada 2015 r. W decyzji tej Zakład Ubezpieczeń Społecznych na podstawie art. 107a i 114 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych odmówił A.P. ponownego ustalenia prawa do renty rodzinnej z pominięciem współświadczeniobiorców.

Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawczyni w dniu 14 lipca 2012 r. zawarła związek małżeński z E.W., który zmarł w dniu 4 stycznia 2014 r., a wcześniej był dwukrotnie żonaty, a jego małżeństwa zakończyły się rozwodem.

W dniu 28 grudnia 1974 r. E.W. zawarł związek małżeński z Z.W. (zd. M.). Wyrokiem z dnia 11 lutego 1999 r. Sąd Okręgowy w O. w sprawie sygn. akt I C [...] rozwiązał ich małżeństwo z wyłącznej winy E.W., zaś w dniu 1 czerwca 2007 r. Sąd Rejonowy w O. Sygn. akt III RC [...] zasądził od E.W. na rzecz Z.W. alimenty w wysokości po 200 zł miesięcznie.

Nadto, E.W. w dniu 5 września 2007 r. zawarł związek małżeński z M.W. (zd. K.). Wyrokiem z dnia 9 lipca 2010 r. Sąd Okręgowy we W. w sprawie sygn. akt V C [...] rozwiązał ww. małżeństwo bez orzekania o winie, zasądzając przy tym w punkcie 2 alimenty od E.W. na rzecz M.W. w kwocie po 200 zł miesięcznie. Orzeczenie zostało utrzymane w mocy wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 18 stycznia 2011 r., sygn. akt ACa [...].

A.P. 20 stycznia 2014 r. złożyła wniosek o rentę rodzinną po zmarłym mężu E.W. do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T.. Tożsamy wniosek 3 marca 2014 r. do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. złożyła M.W..

Decyzją z dnia 3 czerwca 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. przyznał rentę rodzinną po zmarłym dzieląc ją na dwoje uprawnionych A.P. i M.W.. W dniu 27 maja 2014 r. wniosek o rentę rodzinną po zmarłym E.W. złożyła Z.W.. Decyzją z dnia 23 lipca 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. przeliczył rentę rodzinną na rzecz trójki uprawnionych do świadczenia: A.P., M.W. i Z.W., zawieszając przy tym wypłatę świadczenia M.W., motywując to zbiegiem prawa do więcej niż jednego świadczenia, bowiem możliwa jest realizacja jednego wyższego świadczenia. Tożsame rozstrzygnięcie Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. wydał w stosunku do Z.W..

A.P. pozwem z dnia 4 września 2014 r. skierowanym przeciwko M.W. wniosła o orzeczenie wygaśnięcia z dniem 4 stycznia 2014 r. obowiązku alimentacyjnego orzeczonego wyrokiem (rozwodowym) Sądu Okręgowego we W. z dnia 9 lipca 2010 r., sygn. akt V C [...]. Wyrokiem z dnia 15 grudnia 2014 r., sygn. akt III RC [...] Sąd Rejonowy we W. orzekł zgodnie z żądaniem A.P. ustalając, że

obowiązek alimentacyjny zmarłego E.W. wobec M.W. wygał z nadejściem 4 stycznia 2014 r., to jest daty jego śmierci.

Wnioskiem z dnia 21 października 2015 r. A.P. wniosła o ponowne ustalenie prawa do renty rodzinnej po zmarłym mężu E.W.. Zaskarżoną decyzją Zakład odmówił ponownego ustalenia prawa do renty rodzinnej z pominięciem współświadczeniobiorców.

Sąd Apelacyjny ustalenia faktyczne podzielił i uznał za własne. Wskazał, że zaskarżona decyzja została wydana w trybie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej, a to oznacza, że uzasadnieniem dla ponowienia postępowania zakończonego prawomocną decyzją organu rentowego jest niezgodność zawartego w decyzji rozstrzygnięcia z ukształtowaną *ex lege* sytuacją prawną ubezpieczonego. W ponowionym postępowaniu organ rentowy dążył więc do ustalenia, czy popełnione przez niego uchybienia albo przedłożone przez ubezpieczonego dowody lub ujawnione fakty mają wpływ na zmianę dokonanych wcześniej ustaleń. Bezpośrednim celem ponownego ustalenia jest rozstrzygnięcie o uprawnieniach emerytalno-rentowych ubezpieczonych, według stanu faktycznego z chwili wydania weryfikowanych decyzji rentowych. Przesłankami ponownej oceny uprawnień ubezpieczeniowych są "nowe dowody" i "ujawnione okoliczności" istniejące przed podjęciem decyzji organu rentowego i mające wpływ na ustalenie prawa do emerytur i rent. Sąd odwoławczy podkreślił, że organ rentowy nie posiada uprawnień do dokonywania niekorzystnej zmiany pierwotnej decyzji w oparciu o powtórna, odmienną ocenę dowodów zebranych w poprzednim postępowaniu. Wzruszenie takiego rozstrzygnięcia może być jednak przeprowadzone w sytuacji przedstawienia nowych dowodów podważających wiarygodność uprzednio zgromadzonego materiału dowodowego, w tym dowodów uzyskanych już po wydaniu decyzji ZUS, pod warunkiem jednak, że wynikają z nich fakty powstałe przed tym momentem.

Wobec powyższego Sąd Apelacyjny stwierdził, że przedłożony przez ubezpieczoną wraz z wnioskiem o ponowne ustalenie prawa do świadczenia wyrok Sądu Rejonowego we W. z dnia 15 grudnia 2014 r. ustalający wygaśnięcie obowiązku alimentacyjnego zmarłego E.W. wobec M.W. nie stanowi nowego dowodu ani nie ujawnia okoliczności istniejących przed wydaniem pierwotnej

decyzji w przedmiocie prawa do renty rodzinnej, mających wpływ na ustalenie prawa do renty rodzinnej. Na gruncie rozpoznawanej sprawy istotne jest bowiem, że - jak tego wymaga art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej - na dzień śmierci E.W. jego była żona M.W. miała prawo do alimentów po rozwiedzionym małżonku. Obowiązek alimentacyjny nie wygasł do dnia śmierci E.W., albowiem nie minął jeszcze wówczas pięcioletni okres od orzeczenia rozvodu (art. 60 § 2 k.r.o.). Fakt ten stwierdzony został zresztą prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 23 lipca 2015 r. wydanym w sprawie sygn. akt III AUa [...], który na zasadzie art. 365 § 1 k.p.c. wiąże sądy orzekające w niniejszej sprawie. Wyrok Sądu Rejonowego we W. z dnia 15 grudnia 2014 r. nie zmienia zatem powyższej oceny. Prawo M.W. do renty rodzinnej po zmarłym E.W. nie ustało na skutek wydania przedmiotowego orzeczenia.

Sąd drugiej instancji szczegółowo przedstawił argumenty przemawiające za uznaniem, że art. 107a ustawy emerytalnej nie może mieć zastosowania w sprawie.

Skargę kasacyjną ubezpieczona oparła na zarzucie naruszenia art. 227 k.p.c., art. 231 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. i art. 387 § 1 k.p.c.; a także art. 18 w związku z art. 2 i art. 7 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej; art. 70 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 70 ust. 3, art. 107a ust. 1 i art. 107a ust. 2 zdanie 2 i art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej.

W ocenie wnioskodawczynie skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, a nadto w sprawie występują zagadnienia prawne. Uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wnioskodawczynie stwierdziła:

„I. Istotne zagadnienie prawne/ pkt 1 art. 498 § 1 k.p.c.;

W sprawie występuje następujące zagadnienie prawne na jakiej podstawie pozwany ZUS zrównał powódkę - wdowę A.P. w prawach z byłymi rozwiedzionymi żonami zmarłego E.W. kiedy to ani stan faktyczny, ani ustawowy stan prawny na to nie pozwala. Przecież powódka - wdowa A.P., która już od dnia zawarcia związku małżeńskiego z E.W. /12.07.2012r. / aż do dnia jego śmierci faktycznie pozostawała z nim we wspólnocie małżeńskiej, zamieszkując faktycznie z małżonkiem w jego miejscu zamieszkania w C., przy ul. R., prowadziła wspólne z małżonkiem gospodarstwo domowe włącznie z zarządzaniem wspólnymi dochodami, a także sprawowała całodzienną pomoc i to już od 2009 roku a

następnie całkowitą całodobową opiekę z uwagi na stan zdrowia małżonka po jego wypadku zimą w 2013r., uniemożliwiające poruszanie się bez pomocy drugiej osoby nawet w domu/ złamanie kości biodrowej i następnie wymiana stawu biodrowego -wiek 88 l.

O powyższym stanie zdrowia zmarłego E.W. i miejscu faktycznego zamieszkiwania powódki - wdowy z mężem E.W. doskonale wiedzieli pracownicy pozwanego ZUS już w 2012 r. kiedy to E.W. rozpoczął starania o zaliczenie go do I grupy inwalidów i wszystkie badania lekarskie w obecności pracowników ZUS odbywały się w miejscu jego zamieszkania w C. i przy obecności powódki- żony A.P., ze względu na stan zdrowia uniemożliwiającego swobodne poruszanie się badanego małżonka E.W..

Tymczasem byłe żony zmarłego rozwiedzione zamieszkiwały całkowicie osobno w odrębnych miejscowościach. Z.W. w O., M.W. w L. k/P., i nie pozostawały w żadnej wspólnocie małżeńskiej w dniu zgonu E.W. ze zmarłym byłym, rozwiedzionym, mężem.

Tak więc stan faktyczny istniejącego związku małżeńskiego oraz wspólne gospodarstwo domowe i zamieszkiwanie / istniejąca wspólnota małżeńska/ w jakiej pozostawała w dniu śmierci męża E.W. z nim powódka- wdowa A.P. ,t.j. w dniu 04 stycznia 2014r. absolutnie wyklucza powódkę z możliwości zastosowania do niej przepisu art.70 ust.3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych/ t.j. Dz.U. z 2004r. Nr 39, poz.353/ jak to było możliwe w stosunku do rozwiedzionych byłych żon nie pozostających ze zmarłym byłym mężem E.W. we wspólnocie małżeńskiej do dnia jego śmierci.

Zrównanie wdowy - powódki A.P. z byłymi rozwiedzionymi żonami przez pozwanego ZUS nastąpiło na skutek wyjątkowego, niegodziwego i nieuczciwego, oraz podstępного działania pracowników pozwanego ZUS polegającego na wyłudzeniu oświadczenia od wdowy niezgodnego z faktycznym zamieszkiwaniem ze zmarłym mężem E.W. do dnia jego śmierci pod pozorem zgodności z zameldowaniem we W. w mieszkaniu jej własności. A przecież urzędnicy ZUS doskonale znali miejsce faktycznego zamieszkiwania wdowy A.P. zarówno przed datą jak i w dacie śmierci męża w jego gospodarstwie w C.. Tak więc decyzje ZUS O/ T. jak też wyroki zarówno Sądu Okręgowego we W. jak i Sądu Apelacyjnego w [...] akceptujące

decyzję ZUS pozostają w jawnej sprzeczności z faktycznym jak i prawnym stanem regulującym prawo wdowy do renty rodzinnej zgodnie z art.70 ust.1 pkt 1 powołanej wyżej ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Pozostaje zagadnieniem prawnym czy sposób pozbycia wdowy do samodzielnego prawa do renty rodzinnej czyli wbrew stanowi faktycznemu statusu wdowy i wspólności małżeńskiej przez podstępne działanie może przeważać nad prawem ustawowym, nad zasadą współżycia społecznego i znaleźć uznanie Sądu a co zasługuje na potępienie.

II. Powyższa skarga kasacyjna jest uzasadniona / art.398.9 §1 pkt 4 k.p.c./ zarówno racjami społecznymi jak i konstytucyjno-prawnymi. Po pierwsze- podkreślić należy okoliczność , iż do zawarcia związku małżeńskiego powódki - wdowy ze zmarłym E.W. w 2012r. doszło z inicjatywy samego E.W., którym ze względu na wiek /85 1 / i stan zdrowia, już od 2008r. opiekowała się doraźnie i służyła pomocą niepełnosprawna A.P. Tak więc racja więzi małżeńskiego wzajemnego wsparcia małżonków co wynika z potrzeb życiowych ale i przesłanki kodeksu rodzinnego dotyczącego współżycia małżonków/ art.art.23 i 27 k.r.i op./ oraz stan zdrowia i podeszły wiek wymagający wsparcia E.W. przesądził o potrzebie zawarcia związku małżeńskiego, który przetrwał do samej śmierci z pełną pomocą i wzajemnym wsparciem małżonków. Tak więc już z samej zasady współżycia społecznego przemawia racja uzasadniająca skargę kasacyjną o przyznanie powódce jako wdowie prawo do należnej jej renty rodzinnej po zmarłym mężu. Skarga kasacyjna wdowy A.P. uzasadniona jest także konstytucyjną zasadą i przesłanką zawartymi w art.2 i w art. 18 Konstytucji RP. Ale nade wszystko decydujące znaczenie w sprawie ma przepis art.70 ust. 1 pkt 1 powołanej wyżej ustawy emerytalnej któremu bez żadnych wyjątków podlega subsumpcja stanu faktycznego wdowy A.P.”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna w oczywisty sposób nie nadaje się do przyjęcia celem merytorycznego rozpoznania. Sąd Najwyższy celowo przywołał w całości uzasadnienie wniosku w oryginalnej wersji. Dzięki temu każda osoba posiadająca elementarną wiedzę prawną może samodzielnie dojść do tej konkluzji.

Istotne zagadnienie prawne, o którym mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. musi znajdować pokrycie w obowiązujących przepisach, a nie w wyobrażeniu strony o tym jak przepisy te powinny brzmieć, czy też jak w jej ocenie prawo powinno regulować daną kwestię. Jeśli przepisy określają (a to jest oczywiste dla każdego, kto przeczyta art. 70 § 3 ustawy emerytalnej), że do renty rodzinnej może być uprawniona jednocześnie wdowa i małżonka (małżonki) rozwiedziona, to negowanie tej rzeczywistości prawnej nie może stanowić podstawy do zgłoszenia zagadnienia prawnego, którym powinien zająć się Sąd Najwyższy. Poza tym przepisy, a zatem zagadnienia prawne powstające na ich tle mają charakter abstrakcyjny. A to oznacza, że indywidualne i subiektywne odczucia (na które szeroko powołuje się ubezpieczona) nie mogą wpływać na rozumienie ogólnego wzorca normatywnego. Racje te dyskwalifikują możliwość przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Odnośnie do drugiej przesłanki przesądu trzeba przypomnieć, że kategoria prawna, do której odwołuje się wnioskodawczyni, została wyznaczona niedookreślonym zwrotem. Powszechnie przyjmuje się, że oczywista trafności skargi kasacyjnej ma miejsce wówczas, jeśli dla przeciętnego prawnika, jest ona niewątpliwa, z góry widoczna, bez potrzeby głębszej analizy stosunku prawnego oraz bez sprawdzania i oceny dowodów. Zapatrywanie to powinno wystąpić już w trakcie przedsądu, czyli wstępnego badania skargi kasacyjnej, gdyż na tym etapie procedowania rolą Sadu Najwyższego nie jest szczegółowe badanie zgłoszonych podstaw zaskarżenia. Mając to na uwadze należy zauważyć, że w demokratycznym państwie prawa (art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej) sądy nie ferują wyroków w oparciu o „racje społeczne” czy „racje konstytucyjno – prawne”, ale przy ich wydawaniu kierują się obowiązującymi przepisami. Pozbawienie prawa do renty rodzinnej innych osób nie może być zatem motywowane tym, kto dążył do małżeństwa, czy też opieką sprawowaną przez ubezpieczoną nad jej małżonkiem. Pomijając, że zasady współżycia społecznego mają w prawie ubezpieczeń społecznych ograniczone zastosowanie, nie sposób uznać, że prawo wnioskodawczyni jest „silniejsze” niż pozostałych współuprawnionych. Teoretycznie rzecz ujmując małżonki rozwiedzione mogły by w równie przekonującym stopniu

argumentować za odebraniem renty rodzinnej wnioskodawczyni z uwagi na zasady współżycia społecznego.

Z przepis art. 18 Konstytucji nie da się wygenerować tezy, że art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej jest niekonstytucyjny. To że małżeństwo znajduje się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej nie oznacza, że osoby uprawnione do alimentacji nie mogą po śmierci osoby zobowiązanej nadal korzystać z renty rodzinnej.

Przedstawione argumenty zbiegają się w jeden wniosek - skarga kasacyjna nie jest oczywiście uzasadniona.

Dlatego na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.